

Στο Σπίτι με τα Πήλινα

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΛΙΝΑ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΜΕΛΙΝΑ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
& ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Copyright: ΥΠΕΠΘ-ΥΠΠΟ (Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ)
Copyright: ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚ. Γ. ΨΑΡΟΠΟΥΛΟΥ-
ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΗΣ ΚΕΡΑΜΕΙΚΗΣ

Κείμενο-Επιμέλεια: Χριστίνα Δημητροπούλου

Ζωγραφιές: Παύλος Κνεφφ

Αθήνα 1998

Σχεδιασμός και τεχνική επεξεργασία Νοοτροπία Πολυμέσων

ISBN 960-7689-25-9

Θερμές ευχαριστίες οφείλουμε στην Κοινότητα Αντιμάχειας της Κω για την άδεια φωτογράφισης του παραδοσιακού σπιτιού και τη θερμή φιλοξενία.

- Οι φωτογραφίες προέρχονται από τα αρχεία του Κ.Μ.Ν.Κ.
- Η φωτογραφία με το χερόμυλο (σ. 12) προέρχεται από το βιβλίο "Το Ρεθεμνιώτικο παραδοσιακό ψωμί", Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Ρεθύμνης, 1983.
- Τα σχέδια (σσ. 10, 12, 14 και στο οπισθόφυλλο) προέρχονται από το βιβλίο της Αθηνάς Ταρσούλη, *Δωδεκάνησα*, τόμος Γ.

**Καλωσορίσατε
φίλοι μας!**

**Καλώς τα
παιδιά!**

**Καλωσορίσατε
στο σπιτικό μας!**

Καλώς ήρθατε!

Καλώς τους!!!

Τα **πήλινα** του μεγάλου πέτρινου σπιτιού δεν σταματούσαν να καλωσορίζουν μικρούς και μεγάλους τις τελευταίες μέρες. Βλέπετε, το καλοκαίρι με τις μυρωδιές και τα χρώματα ερχόταν σιγά-σιγά κι έφερνε στο νησί τους, την **Κω**, το ζεστό ήλιο και πολύ κόσμο! Στ' αλήθεια, δεν τα πείραζε καθόλου που χαιρετούσαν συνέχεια. Και δεν τα ένοιαζε που μερικοί περίεργοι τα σήκωναν από τη θέση τους για να τα δούν καλά και τα αναστάτωναν. Ήξεραν ότι όλοι όσοι έμπαιναν στο σπιτικό τους τα θαύμαζαν και θα ήθελαν να τα έχουν δικά τους. Το καταλάβαιναν από τα μάτια τους και τις κινήσεις τους. Τους μεγάλους τους άκουγαν να λένε: «τι όμορφη **στάμνα!**», «τι ωραία σχέδια που έχουν τα **πίατα** και οι **γαβάδες** ψηλά στο ράφι!», «οι **κούπες** και τα **φλιτζάνια** έχουν τόσο ζωνηρά χρώματα που πραγματικά θα ήθελα να πιω σε κάποιο από αυτά!».

φλιτζάνι

στάμνα

γαβάρα

κατότσο

θινιστέ

Τα μικρά παιδιά δεν κρατιόντουσαν.
Όλο και ξέφευγαν από τους γονείς τους
και πήγαιναν να τα χαϊδέψουν.
Μια φορά κινδύνεψε το μεγάλο πιάτο
της ξύλινης **πιατοθήκης**.
Άρεσε τόσο πολύ σε ένα κοριτσάκι που
το τράβηξε για να το κατεβάσει.
Ευτυχώς που είχε σφηνώσει στη θέση του και
δεν έλεγε να βγεί! Μάλιστα, όσο πιο πολύ τα
θαύμαζαν, τόσο πιο πολύ τα πήλινα **αγγεία**
φούσκωναν από υπερφάνεια.
Ώρες-ώρες νόμιζαν ότι θα σπάσουν.
Λίγο ακόμη και θα άκουγαν το «κρακ»!

Είναι τώρα κάμποσα χρόνια που στέκονται εκεί, στην ίδια θέση, χωρίς να βάζει κανείς τίποτα μέσα τους. Οι άνθρωποι που ζούσαν παλιά στο μεγάλο πέτρινο σπίτι και χρησιμοποιούσαν τα πήλινα δεν υπάρχουν πια.

Το άφησαν όμως όπως ακριβώς ήταν, γεμάτο με όλα τους τα πράγματα.

Και επειδή είχε μεγάλη ιστορία και όλοι ήθελαν να το βλέπουν,

οι άνθρωποι του χωριού το έκαναν **Μουσείο!!!**

Έτσι, από την ώρα που ο ήλιος χαρίζει στη μέρα το φως του, μέχρι τη στιγμή που παίρνει το βαθύ κόκκινο χρώμα του, τα πήλινα αγγεία γίνονται τα ίδια ξεναγοί στο σπιτικό τους. Μιλούν για τις παλιές ωραίες μέρες που βοηθούσαν τους ανθρώπους σε όλες τους τις δουλειές! Μιλούν και για τους ανθρώπους που ζούσαν στο πέτρινο σπίτι και αγαπούσαν πολύ τα πήλινα. Τα έπλεναν, τα ξεσκόνιζαν και φρόντιζαν να μην πάθει τίποτα το χωματίνο σώμα τους.

Δακρύζουν τα πήλινα αγγεία, όταν μιλούν για το παρελθόν. Τα χρόνια πέρασαν χωρίς να το καταλάβουν. Κι όμως τα θυμούνται όλα σαν να ήταν χθες...

κανάτα

τσουκάλι

πίατα

Η κυρα-Λένη, η νοικοκυρά του σπιτιού, σηκωνόταν πριν καλά-καλά ξημερώσει. Με ελαφρά πατήματα, άφηνε τον κρέββατο και πήγαινε στο διπλανό μικρό δωμάτιο, την κουζίνα. Οι δουλειές εκεί ήταν πολλές κι έπρεπε να γίνουν με τάξη. Ο άντρας της, ο κυρ-Θανάσης, σηκωνόταν κι αυτός ύστερα από λίγο. Ο καφές, αχνιστός στο πήλινο φλιτζάνι, τον περίμενε υπομονετικά στο τραπέζι της σάλας.

Το τελευταίο λάλημα του μεγάλου κόκορα στον αγουμά, το μικρό κοτέτσι κάτω από το σταμνοστάτη της αυλής, έβρισκε την κυρα-Λένη, με τη στάμνα στον ώμο, στο δρόμο για τη βρύση του χωριού. Ο κυρ-Θανάσης, βιαστικός όπως πάντα, ξεκινούσε για τα χωράφια, φορτώνοντας το γαϊδουράκι με τα απαραίτητα για το δρόμο και τη δουλειά: τη στάμνα με το δροσερό νερό, το μικρό πλινό **βάζο** με το μεσημεριανό φαγητό και το πανέρι του με το αφράτο ζυμωτό ψωμί της κυρα-Λένης.

- «Καλό δρόμο να 'χεις», ευχόταν η κυρα-Λένη.

- «Καλή δουλειά και σε σένα», αποκρινόταν ο κυρ-Θανάσης.

προζυμιά

Το ζύμωμα του ψωμιού ήταν η πρώτη δουλειά της ημέρας και η πιο δύσκολη, όπως έλεγε η κυρα-Λένη. Με το προζύμι, που είχε φουσκώσει αποβραδής μέσα στην **προζυμερή**, έφτιαχνε τη ζύμη. Και η **πλίνια**, η μεγάλη πλίνθη λεκάνη με τους κόκκινους στραβούς κύκλους πάνω στο πεζούλι της κουζίνας, έπαιρνε «φωτιά». Η κυρα-Λένη χτυπούσε τη ζύμη δεξιά κι αριστερά στα τοιχώματα της πλίνιας για να γίνει μαλακιά. Σαν αφρός έμοιαζε. Όλοι είχαν να το λένε για το ψωμί της κυρα-Λένης. Οι κουλούρες και οι φραντζόλες που ψήνονταν στο **φουρναριό** δίπλα στην κουζίνα, ήταν οι πιο φουσκωτές και ξεροψημένες της γειτονιάς.

λαδικό

τσουκάλι

φουφού

Με περισσή φροντίδα η κυρα-Λένη ετοιμάζε και το φαγητό της ημέρας. Μέχρι να φουσκώσει το ψωμί, έτρεχε από 'δώ κι από 'κεί συγκεντρώνοντας όλα τα υλικά. Το **λαδικό**, που με τα στολίδια του ξεχώριζε στο ντουλάπι του τοίχου, ξεχειλίζε με λάδι, ενώ τα μεγάλα πύλινα **ποτήρια** περίμεναν γεμάτα με νερό για το μαγείρεμα. Τα χορταρικά, τα όσπρια ή το κρέας θα γέμιζαν σε λίγο το σπιτικό με τη λαχταριστή ευωδιά του φαγητού που μαγειρευόταν. Δεν χρειάζονταν παρά μόνο το πύλινο **τσουκάλι**, η πύλινη **φουφού** για τη φωτιά και η μαεστρία, η τέχνη της κυρα-Λένης' και ήταν μπόλικη.

Μέχρι το μεσημέρι η κουζίνα και το φουρναριό ήταν το βασίλειό της. Φουριόζα και ευκίνητη καθώς ήταν, πηγαινοερχόταν συνέχεια. Τη μια ανακάτευε το φαγητό με τη μεγάλη κουτάλα που κρεμόταν πάνω από το τζάκι στην κουζίνα, ενώ την άλλη έριχνε ματιές στο φούρνο, όπου οι φραντζόλες ροδοψήνονταν σιγά-σιγά. Η ικανοποίηση από τα αποτελέσματα έκανε το πρόσωπο της να λάμπει και ένα μεγάλο χαμόγελο ζωγραφιζόταν τότε στο πρόσωπο της.

Τώρα μπορούσε να ασχοληθεί και με το υπόλοιπο σπιτικό.

Η μεγάλη σάλα, το καλό δωμάτιο του σπιτιού, χρειαζόταν ένα γερό σκούπισμα. Τα πήλινα πιάτα και τα γυαλικά στα ντουλάπια και τα ράφια ήδελαν ξεσκόνισμα. Και τα πολύχρωμα υφαντά με τις καλές πετσέτες απλωμένα στον ταβλάδο, τον ξύλινο εξώστη με τα τρία σκαλοπάτια, περίμεναν τη σειρά τους για τίναγμα και τακτοποίηση στα δύο μεγάλα σεντούκια. Η κυρα-Λένη έπρεπε ακόμη να στρώσει με τα καλά στρωσίδια τον κρέββατο στην άκρη της σάλας και τον καναπέ στη μέση της κάμαρης. Τέλος, να ποτίσει τις **γλάστρες** της αυλής με τα αγαπημένα της γεράνια και τους βασιλικούς και να βάλει σε τάξη τα πράγματα στην αποθήκη, πίσω από το σπίτι, για να βρίσκουν εύκολα ό,τι χρειάζονται: το πήλινο **καπνιστήρι** για τις μέλισσες, τις στάμνες με το νερό για τα ζώα, το **χερόμυλο** για το άλεσμα του σιταριού ή τις **νταμιτζάνες** με το κρασί της χρονιάς από τα πλούσια αμπέλια που φρόντιζε ο μπαρμπα-Θανάσης όλο το καλοκαίρι.

καπνιστήρι

χερόμυλος

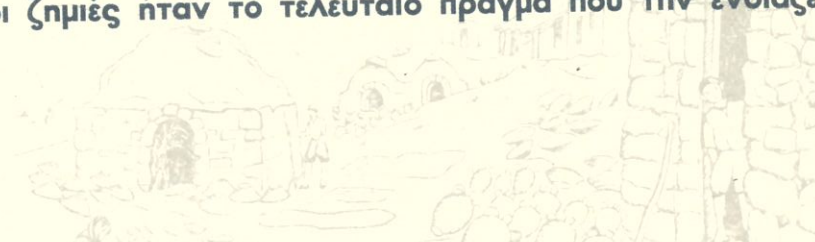

Το απογευματάκι νωρίς-νωρίς όλα ήταν έτοιμα. Ακόμη και η **γαζόζα**, η πάλινη **γλυκόκουπα**, είχε κατέβει από το ράφι, μιας και η κυρα-Λένη περίμενε τα δυο μικρότερα και πιο σκανταλιάρικα από τα εγγόνια της. Η Μαρία και ο Νίκος έμεναν στο ίδιο χωριό και κάθε απόγευμα επισκέπτονταν τον παππού και τη γιαγιά. Το μεγάλο πέτρινο σπίτι είχε πολλές και καλές κρυψώνες και μπορούσαν να ευχαριστηθούν το αγαπημένο τους παιχνίδι, το κρυφτό. Και τί δεν συνέβαινε τότε. Η αποθήκη και το **αμπάρι** κάτω από τον ταβλάδο, ήταν οι αγαπημένες κρυψώνες του Νίκου. Πίσω από τα άχυρα, τις **λαΐνες** με το χοιρινό, ή τους **πίθους** με το λάδι και τις ελιές, η Μαρία δεν μπορούσε να τον διακρίνει. Και δεν ήταν λίγες οι φορές που έβγαινε μισολαδωμένος ή γεμάτος άχυρα στα ρούχα και τα μαλλιά, καθώς πάνω στην αγωνία του να κρυφτεί γρήγορα δεν σκεφτόταν τα καθαρά και φρεσκοσιδερωμένα ρούχα που είχε φορέσει μόλις πριν λίγο.

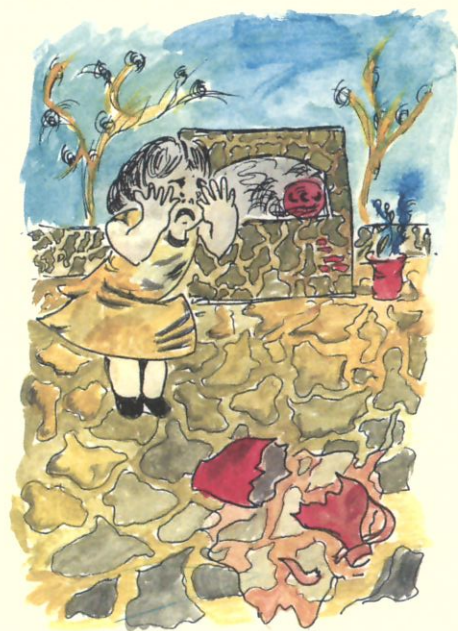

Η κυρα-Λένη πάλι, ήξερε ότι σε λίγο θα άκουγε το «μπαμ». Ακόμη και το πύλινο **θυμιατό** είχε πέσει μία μέρα από το εικονοστάσι. Και η στάμνα από το σταμνοστάτη έξω στην αυλή, έσπασε σε χίλια δυο κομμάτια και ανάγκασε την κυρα-Λένη να πάει στο εργαστήρι του αγγειοπλάστη και να αγοράσει μια καινούργια. Ευχαριστιόταν όμως τόσο πολύ να βλέπει τα εγγονάκια της μέσα στο σπιτικό της, που οι ζημιές ήταν το τελευταίο πράγμα που την ένοιαζε.

Πριν χαθεί ο ήλιος στο βάθος του ορίζοντα, επέστρεφε και ο κυρ-Θανάσης από τα χωράφια. Αν και ήταν κουρασμένος, η χαρά που έπαιρνε αντικρίζοντας τα εγγονάκια του δεν περιγραφόταν. Η αγκαλιά του γέμιζε και η ώρα του βραδυνού φαγητού ερχόταν πιο γλυκά.

Το χαμπλό ξύλινο τραπέζι στην κουζίνα, γεμάτο με τα καλούδια της κυρα-Λένης στα πλίνια αγγειά, συγκέντρωνε γύρω του πολλή αγάπη, στοργή και ζεστασιά. Απλόχερα δίνονταν από όλους και απλώνονταν παντού. Η αγάπη αυτή άγγιζε και τα πλίνια αγγειά που βρίσκονταν σε κάθε σημείο του σπιτιού, όπου κι αν έπεφτε το μάτι σου.

Έμπαινε μέσα τους και τα ζέσταινε τις κρύες νύχτες του χειμώνα, όταν πια και η τελευταία μικρή φλογίτσα από τα χοντρά κούτσουρα που ο κυρ-Θανάσης έριχνε στο τζάκι είχε σβήσει.

Γεμάτα ζεστασιά κυλούσαν τα χρόνια ώσπου...
ο μπαρμπα-Θανάσης και η κυρα-Λένη έφυγαν
από κοντά τους. Μέχρι και σήμερα όμως
τα πύλινα νομίζουν πως ακούν τα βήματά τους
στο κωματένιο πάτωμα. Στ' αυτιά τους
αντηχούν ακόμη οι φωνές του Νίκου και της
Μαρίας. Κοιτάζουν γύρω τους και είναι σαν να
βλέπουν τον μπαρμπα-Θανάση, την κυρα-Λένη
και τα εγγονάκια καθιστά στα γόνατά τους,
να χαίρονται και να γελούν με γέλιο δυνατό
και γάργαρο που έμοιαζε να ραΐζει
το εύθραυστο, γεμάτο αναμνήσεις,
λεπτό τους σώμα!

κανάτα πιάτο καπνιστήρι βάζο

πιθάρι

λαίνα

Στο σπίτι τους ο μπαρμπα-θανάσης και η κυρα-Λένη, είχαν πολλά πήλινα που χρησιμοποιούσαν σε όλες τους τις δουλειές.

Θυμάσαι ποιιά πήλινα αγγεία υπήρχαν στα παρακάτω σημεία:

Αν ναι, ζωγράφισέ τα, γράψε το όνομά τους και σε τί χρησίμευαν.

σταμνοστάτης

τραπέζι

ταβλάδος

Συνέχισε στην επόμενη σελίδα...

ντουλάπι

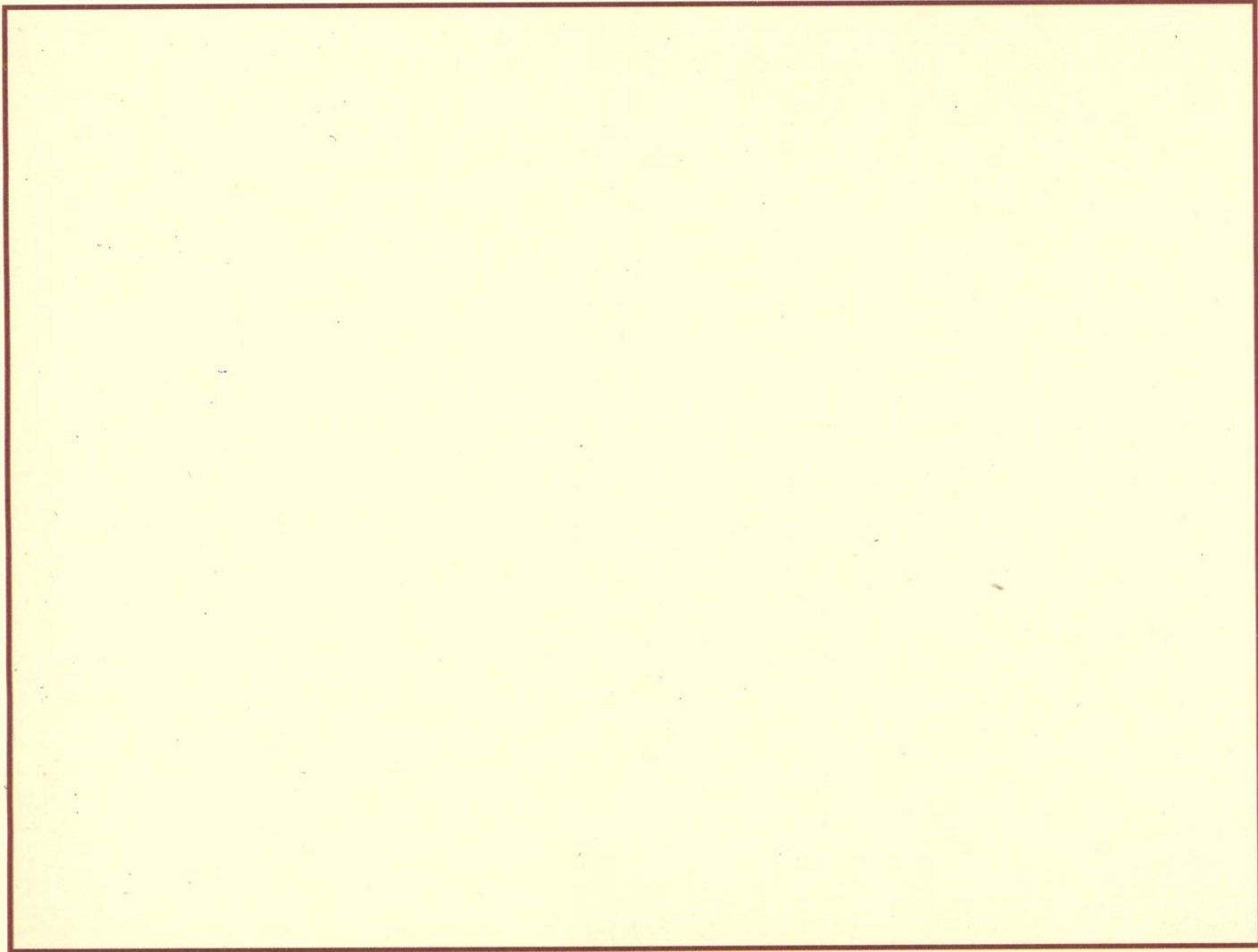
εικονοστάσι

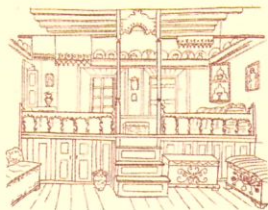
αμπάρι

πιατοθήκη

τζάκι

Ζωγράφισε τώρα τα πήλινα που θα ήθελες να έχεις στο δικό σου σπίτι.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΜΕΛΙΝΑ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
& ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ